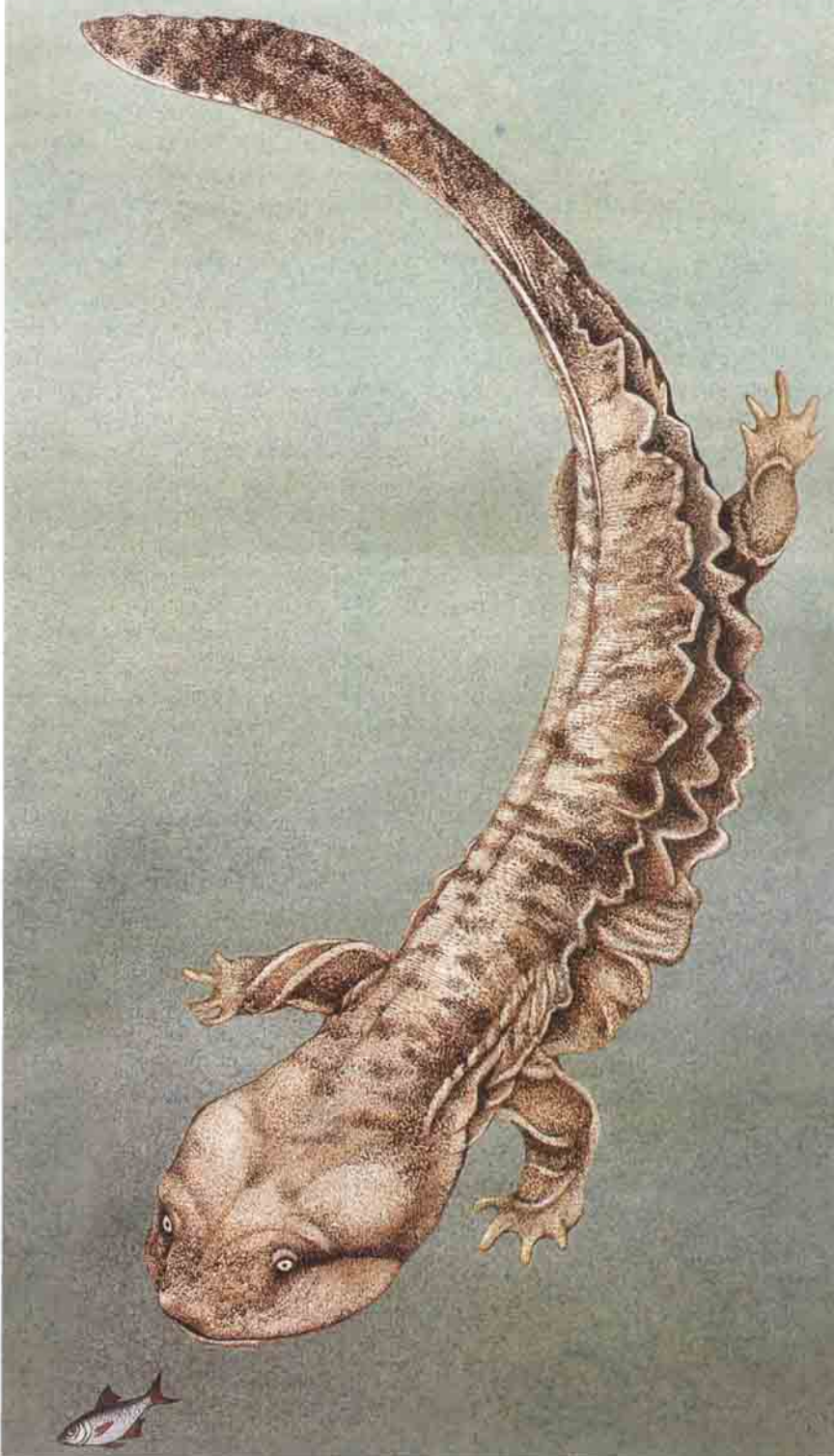

Dev Çin Semenderi

Bütün kurbağa takımından olanlar (amfibiler) gibi, Çin semenderi de ilginç bir gelişme gösterir. Suda yüzen, solungaçlarla soluyan larva şeklinden dört ayakla karada yürüyen ve akciğerleri olan bir canlıya dönüşür. Hem boyunun, hem de yaşamının olağanüstü uzunluğuyla Andreas davidianus, Batılları şaşırtmaktadır.

14 Kasım 1859 günü Paris'teki Doğa Tarihi Müzesi'nin hayvanlar koleksiyonu bölümünde büyük bir kalabalık toplanmıştı. Parisliler dünyanın öbür ucundan getirilmiş bir "ejder"i görmek için sabırsızlanıyorlardı. Bu "ejder" 74 cm boyundaydı. Görünümü korkunçtu. 20 cm kadar uzunlukta olan Avrupa semenderleri onun yanında cüce kalırlardı. Bilimler Akademisi "ejder"i Hollanda Hindistan'ından (bugünkü Endonezya) getirtildiğini açıklamıştı. *Salamandra maxima* adı verilen bu semenderin ömrü çok uzundu. XIX. yüzyılın sonuna gelindiğinde onu hâlâ havuzunda görmek mümkün oluyordu. Bu semender bugün *Andrias japonicus* adıyla Cryptobranchidae (gizli solungaçlılar) familyasına konulmuştur.

Bazı bireyleri 1.5 m boyunda olan bu semender, dünyanın "en büyük" semenderi değildir. Büyük semenderlerin şampiyonu 1.80 m ve hatta bazen daha uzun olabilen Çin semenderi *Andrias davidianus*'tur. Çin semenderi 50 yıl ve bazen daha uzun yaşar; oysa kurbağalar takımı genelde 5-15 yıl yaşar. Kurbağa ve Sürüngen Laboratuvarı'nda araştırmacı olan Michel Thireau şöyle demektedir: "Müzeye Uzak Doğu'nun büyük semenderleri ya da Meksika sukulu (aksolotl) gibi olağanüstü hayvanlar gelince araştırmacı, gezgin, doğabilimci ve sokaktaki adam aynı mutluluğu paylaşmaktadır". Bu semender olağanüstü araştırma gezileri sonucu bulunmuştur. Davidianus adı ona, Çin'de ve Tibet'te birçok yeni hayvan ve bitki keşfetmiş olan rahip David ile ilişkili olarak verilmiştir. Rahip David'in bize bıraktığı yazılar, nitelik bakımından A. von Humboldt'un Amerikalılar'da yaptığı gezi notları düzeyindedir. Katolik bir misyoner olan David, 1861'de görevli olarak Çin'e gönderilmişti. Fransa o devirde Pekin'de okullar açmak istiyordu.

Paris'teki Müze'nin profesörleri onu kendilerine bitki ve hayvan örnekleri yollamakla görevlendirdiler.

David iyi bir jeologtu; ayrıca bir doğabilimci de bulunması gerekli yetenekleri de vardı. 1862'den itibaren o kadar değerli örnekler göndermeye başladı ki, bilim adamları kiliseden ona dinsel görevler vermemesini rica ettiler. David ikinci gezisinde bu semenderi buldu. 4 Nisan 1873'te üçüncü doğayı keşfetme gezisinde şöyle yazıyordu: "Bu akşam keşfe yolladığım iki avcı, bana beş canlı Oa-Oa-yu (semender) getirdiler. Bu semenderler 65 cm uzunluğunda olup *Sieboldia davidi*, Çong-pa, cinsindedi. Çinliler *Sieboldia*'ların derisini eczacılara satarlar; beyaz ve mide bulandırıcı etiniyse yemezler."

Bu semenderin keşfi Avrupa doğabilimcileri için büyük önem taşıyordu. Geleneksel Çin kültürü de bu semenderle ilgilenmişti.

1930'lu yıllarda Paris'te Mangven L.Y. Çang adında bir Çinli araştırmacı semenderler üzerinde çalışıyordu. Çang, Paris'te Ulusal Kütüphane'de eski Çin kitaplarını karıştırdı. O zaman, bu semenderin Çinliler'ce çok eskiden beri bilindiği anlaşıldı. Bu dev semenderle ilgili en eski bilgiler MÖ 2200 tarihlerinde yaşamış olan kral Yü döneminde Çan-Hae-Kin tarafından yazılmış olan "Denizler ve Dağlarla İlgili Dokümanlar" adlı kitaptadır. Bu yazar şöyle diyordu: "İl-lé-tzu [Çan-si eyâleti] ırmaklarında çeşitli Ni-Yü'lar bulunmaktadır. Bunlar yılan benzese de dört ayaklıdır ve balıkla beslenir". Çang şöyle yazıyor: "Büyük Çinli bilgin Konfüçyüs'ün (MÖ 571-479) öğrencileri bu tanımı benimsemiştir.[...] 1120 yılına doğru Koeutzeun-pi, anatomisini öğrenmek için hayvanın içini açar[...]"

Özetle, semenderimiz Çinliler tarafından uzun süredir tanınmaktadır. İlginçtir ki, bu olağanüstü hayvanın

Normal semenderler ve dev Çin semenderi

Avrupa'da fosilleri bulunmuştur. Miosen döneminde yaşamışlardır. "Eningen'in büyük semender fosili", George Cuvier tarafından XVIII. yüzyılda bulunmuştu. Peki, bugün bu dev semender hakkında ne biliyoruz?

Bu hayvanın görünümü halk dilinde daima "gülünç" olarak nitelendirilmiştir. Paris Doğa Tarihi Müzesi'nde biri canlı, biri doldurulmuş iki örneği vardır. İster Çin'den, ister Japonya'dan gelmiş olsun, Çin semenderinin kocaman ve yassı bir kafası ve yuvarlak bir ağzı vardır. Gözleri küçüktür, gözkapakları yoktur. Ağzı ise çok büyüktür; yanlara doğru uzar. Kısa ve kalın ayakları vardır. Ön ayaklarında dört, arka ayaklarında beş parmak bulunur. Kuyruk gövdeden daha kısadır ve suda yaşayan diğer semenderlerde olduğu gibi yanlardan basıktır. Rengi gridir, sırtında siyah çizgiler bulunabilir.

Bu dev semenderlerin üreme biçimleri de kendilerine özgüdür. Üreme ağustosta başlar. Önce erkek ve dişi bir çeşit dans yaparlar; bu sırada

birbirlerine değerler ve bazen titrerler. Sonra erkek bir kayanın altında bir çukur kazar. Dişi bu çukura tesbih taneleri gibi dizilmiş 450-900 yumurta bırakır. Yumurtalar, suya değince katlaşan ve kayaya yapışan bir iplikle birbirine bağlanmıştır. Erkeğin yuvasına birçok dişi yumurta bırakır. Erkek bu yumurtalar üzerine süt gibi spermini akıtır. Daha sonra erkek uygun hareketlerle yumurtaları bir top haline getirir; bu yumurta topunu berrak ve böl oksijenli bir suda tutacaktır. *Andrias davidianus* sert bir babadır. Kendi alanına hiçbir erkeği ve daha önce yumurtlamış hiç bir dişiyi sokmaz. Yumurtalardan 2.5 cm uzunlukta larvalar çıkar.

Üç yıl sonra larvalar 20 cm uzunluğa erişir ve solungaçlı, ayaksız larva, dört ayaklı bir erişkine dönüşür. Solungaçlar kurur ve akciğerler oluşur.

Çin semenderi, diğer kurbağalardan farklı olarak tam başkalaşım (metamorfoz) yapamaz. Erişkin semender bazı gençlik işaretlerinden, örneğin dişlerden, kurtulamaz. Şurası da ilginçtir ki, koca hayvanın akciğerleri olmasına rağmen daha iyi oksijen alabilmek için yanlarında sepet eteklikleri andıran geniş iki deri kıvrımı vardır; böylece genişleyen deri yüzeyi daha fazla oksijen alabilir.

Çin semenderi cinsel olgunluğa 5-6 yaşında erişir. Bu sırada boyu 55 cm'yi bulmuştur. 380 tür semender vardır; 4 cm uzunluğundaki *Thorius pennatulus*'tan (Meksika akciğersiz semenderi) 1.80 m uzunluğundaki *Andrias davidianus*'a kadar. Ne yazık ki bu dev semenderler hakkında yalnız Çince ve Japonca yayımlar vardır. Ortaçağda onların ateşte yanmadığına inanılmış. Elbette ki bilgisizlikten. Ama biz de onun hakkında çok fazla bir şey bilmiyoruz doğrusu.